

ca *miror* (mai mult încă: *admiror*) 'mă mir', 'admir', care putem considera că trece din cîmpul sentimentelor în cel vizual (dimensiunile II sau III, 'privesc cu atenție, cu admirație'). Aceluiași capitol îi sînt subsumate alte două paragrafe, cuprinzînd referiri la opțiunile unor autori — sau chiar epoci — pentru unele din lexemele analizate și, de asemenea, folosirea unor ca termeni tehnici în limbajul augural, miliater, teatral ș.a.

Cu ultimul capitol, *Relațiile sintagmatice* (p. 137—152), se realizează o depășire a limitelor semanticii, prin trecerea de la structurile paradigmatiche, definitorii pentru cîmpurile semantice, în domeniul relațiilor sintagmatice, specifice gramaticii. Capitolul nu ar fi suficient justificat dacă autorul nu ar încerca aici o demontare și clarificare a mecanismului de transfer din cîmpul vizual în alte cîmpuri (p. 151—152).

Lucrarea se încheie cu un foarte util indice analitic al conținutului verbelor din cîmpul semantic al vederii (p. 159—175), ordonat alfabetic, care, împreună cu foarte amănunțitul *Indice general* — de fapt, cuprinsul lucrării — oferă posibilitatea unei foarte rapide reperări a oricăruia din cele 57 verbe ale 'vederii' din limba latină, pe care autorul le-a selecționat, clasificat și analizat cu deosebită rigoare și subtilitate. O bibliografie foarte bogată, cuprinzînd atît lucrări clasice de lexicologie, cit și cele mai recente contribuții, a oferit acestui remarcabil spirit analitic, care este Benjamin García Hernandez, temeiul unui studiu exemplar în domeniu.

Cluj-Napoca, mai 1984

Elena Popescu

ALDO LUNELLI (ed.), *La lingua poetica latina*. Saggi di Wilhelm KROLL, Hendrikus Hubertus JANSSEN, Manu LEUMANN. Premessa, bibliografia, aggiornamenti e integrazioni del curatore. 2^a ed. riveduta e ampliata. Bologna, Pàtron, 1980, LXXV + 205 p.

Volumul 12 din colecția de texte și manuale universitare dirijată de Alfonso Traina reunește trei studii fundamentale asupra limbajului poetic latin (W. Kroll, *Die Dichtersprache*, 1924, H. H. Janssen, *De kenmerken der Romeinse dichtertaal*, 1941, M. Leumann, *Die lateinische Dichtersprache*, 1959), traduse — Janssen, în colaborare —, prefăcute și comentate de eruditul profesor padovan Aldo Lunelli. Ideea grupării celor trei studii a pornit, precum afirmă A. L. în prefată (p. IX), de la constatarea că acestea, însumînd principalele rezultate ale investigațiilor particulare, pot da seama de structura internă și de relațiile externe ale limbajului poetic latin și pot constitui astfel, laolaltă, în așteptarea unei sinteze mai vaste, corespondentul monumentalului analize a prozei artistice latine pe care i-o datorăm lui E. Norden.

Desigur, conținutul faptic al celor trei studii nu are cum fi foarte diferit. Pretutindeni definirea limbajului poetic se face prin opoziție față de proză pe de o parte și față de limbajul cotidian pe de alta; pretutindeni unitatea lui se deduce din principiul estetic de *imitatio*, aplicat cu fervoare secole la rînd; de pretutindeni reies aceleași trăsături distincte ale acestui limbaj: metaforizarea, perifraza, abundența epitetelor, topica neuzuală; la nivelul lexicului, arhaismele, neologismele, compusele, glosele, clenismele; licențele fonetice *metri causa* etc. Dar, desigur, optica personală, modul de organizare propriu, aprofundarea preferențială a anumitor aspecte, chiar și momentul scrierii conferă fiecărei lucrări specificitatea ei (și, împreună, savoarea volumului). Astfel, Kroll, relevînd ermetismul și sofisticarea limbajului poetic, ajunge la considerații socioculturale despre distanțarea progresivă a poeziei latine de publicul larg. Iar maniera lui de tratare, suplă și digresivă, îl distinge de ceilalți doi savanți. Leumann, mai organizat și dintr-o perspectivă mai teoretică, examinează datele întii istorice, cu accent pe limitarea obligată a poetului la un corpus dat, intrat în tradiție, și pe funcția expresivă, elibatoare de afecte, a poeziei; iar apoi descriptiv, dar selectiv. Janssen, foarte sistematic, studiază faptele pe categorii (fonetice, morfologice, sintactice, lexicale) și zăbovește mai mult asupra dialecticii tradiției/inovației și asupra congruenței ocazionale dintre exprimarea uzuală și cea poetică, datorită caracterului lor comun subiectiv-expresiv.

Îngrijitorul de volum și-a asumat rolul de a ușura lectura textelor și de a le perfecționa. El le completează adesea fie cu informații recente (p. 76, n. 9; p. 173¹), fie cu atenuări de afirmații prea categorice (p. 138, n. 4), fie cu explicitări bine venite (p. 6, p. 92—93, n. 34); nu lipsesc nici părerile personale contrare (p. 94, n. 35), nici trimiterile omise de autori (p. 143), nici critica de text (p. 152). Firește, aceste intervenții, totdeauna avizate, sînt marcate cu semn distinctiv (croșete duble sau, în notă suplimentară, asterisc). Deosebit de prețioasă este *Bibliografia*, foarte amplă (p. XX—LXXV) și organizată tematic: Lexic — Semantică; Sti-

¹ Cifrele trimit, *exempli gratia*, la un caz între multe altele.

listică; Condiționare metrică; Aspecte fonice și ritmice; Genuri literare; Poeți. Între cei citați se numără și clasiști români: N. I. Barbu, I. Fischer, N. I. Herescu, N. Lascu, Lucia Wald, T. Weiss. Cei doi *Indici* (de materii și de savanți moderni) sporesc și ei eficiența volumului.

O scăpare: p. 106, afirmația eronată a lui Janssen cum că *Oceano* (din Verg. *Aen.* 2, 250: *ruil Oceano nox*) ar fi un dativ direcțional — interpretare categoric interzisă de context, care nu permite decât citirea ca ablativ de proveniență — a rămas necorectată.

Volumul ne pare un excelent instrument de lucru, de o rigoare științifică remarcabilă, care are și meritul de a pune în circulație, într-o limbă accesibilă, temeinicul studiu al lui Janssen, prea puțin cunoscut pînă acum, spre deosebire de celelalte două.

București, mai 1984

Gabriela Creția

FROMA I. ZEITLIN, *Under the Sign of the Shield. Semiotics and Aeschylus' "Seven against Thebes"*. Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1982, 227 p. (Filologia e critica. Collana diretta da Bruno Gentili, 33, Istituto di Filologia Classica, Università di Urbino)

Volumul dedicat de Froma Zeitlin „semioticii eschileene”, așa cum poate fi ea deslășită în structurile de profunzime ale tragediei tebane, reprezintă una din contribuțiile cele mai interesante și mai novatoare pe care exegeza — tot mai abundentă de la o vreme — pe care o suscită drama *Celor șapte* a înregistrat-o în ultimii ani.

Interesul, ca și noutatea lecturii pe care autoarea o propune constau în analiza minuțioasă a tuturor codurilor de comunicare pe care această tragedie a comunicării care e *Cei șapte împotriva Tebei* le pune în joc. Centrată asupra scenei scuturilor — loc de interferență de o excepțională intensitate a problemelor legate de discurs și imagine în relația lor dinamică cu actul, dar, tocmai de aceea, suscitat o interpretare de ansamblu a dramei, a trilogiei și a mitului dinastiei tebane —, investigația întreprinsă de Froma Zeitlin scoate la iveală în chip admirabil coerența diferitelor registre — text, subtext, context — la interferența cărora putem discerne sensul cu care Eschil investește peripețiile labdacizilor. Ea reprezintă un model de analiză hrănită deopotrivă de o evidentă dominare a domeniului specific asupra căruia se exercită — al teatrului atic, ca și al civilizației, mitului și mentalităților Greciei arhaice și clasice în genere — și de o elegantă familiaritate cu tehnici de lectură foarte moderne, de la cea psihanalitică la cea semiotică și la antropologia structurală. Ceea ce ar fi putut deveni lesne o formă de eclectism sau de modernitate ostentativă se însumează în fapt într-o hermeneutică de largă respirație, conducând către concluzii ferme și convingătoare care depășesc, datorită acumen-ului și seriozității demersului, orice „querelle des Anciens et des Modernes”, înspre o lectură integratoare și subtilă a textului eschilean.

Cercetarea se divide în trei secțiuni: o introducere, din punct de vedere structuralist și semiotic, referitoare la narațiune și trilogie, *genos, polis* și erou, în fine la divinație și cledonomanție (*Part one: Language, Structure and the son of Oedipus*, p. 13–51); o a doua, consacrată analizei, vers cu vers aproape, a *Scenei Scuturilor* (p. 53–168), cu toate implicațiile, aluziile și subînțelesurile unui text de o formidabilă rigoare a construcției detaliului; în fine, a treia parte — *System and Representation* (p. 171–219) — coroborează, într-un ansamblu la rindul său tripartit (relații și tipare; regie; dezvoltarea sinelui), elementele constitutive ale dramei, recompunând semnificațiile întregului.

Ceea ce e cu totul remarcabil în lucrarea Fromei Zeitlin este faptul că analiza extrem de minuțioasă a secțiunii centrale din *Cei șapte* conduce către o coerență de ansamblu care se impune din interiorul discursului eschilean, și nu din viziunea exegezei, cită vreme textul dramei relevă citeva linii de forță — polaritatea *polis*—*genos*, relația masculin—feminin, generație—croiciteate, problema identității eroului și a comunicării — care concură ele însele într-un sistem a cărui graduală dezvoltare reprezintă substanța însăși a dramei. Elementele care conferă sens tragediei reprezintă astfel totodată deschiderea către o problematică depășind limitele unei opere date: „If we accept — scrie autoarea în pagina de concluzii a cărții — the implications of the chorus' refusal to distinguish between the two brothers and hence understand the problematic ending as refusing to accept those implications, Eteokles' story and the manner of its exactment reveals as does no other document that the individual self is a potentially empty category whose very existence is called into question if it lacks the collective ratification of its ontological status. Thus the son of Oedipus is truly the last move in the game, for Oedipus himself is the sign of the enigma of the self, but he fathers a self in which the enigma is, in one sense, resolved — or dissolved” (p. 219).